

SLIKA:

BARVNA REPRODUKCIJA PODOBE ŽENE IZ POMPEJEV,
I. STOL. PO KR.

ŽENA DRŽI V DESNICI PISALO, **STILUS**,
V LEVICI PA LAHKO OPAZIMO LESENE TABLICE.
NJENA ZAMIŠLJENA DRŽA IN PISALNI
PRIPOMOČKI GLEDALCA OPOZARIJAJO
NA OMIKANOST UPODOBLJENE.

ZANIMIVOST:

BESEDA STIL, KI JO DANDANAŠNJI UPORABLJAMO ZA NAČIN
(UMETNIŠKEGA) IZRAŽANJA IZHAJA IZ LATINSKEGA
IMENA ZA PISALO, STILUS.

ŽELEZNO PISALO

z Ajdne nad Potoki *stilus*

Železni predmet, odkrit med najnovejšimi arheološkimi raziskavami poleti 2004 na poznoantični postojanki **Ajdna nad Potoki**, je pisalo iz 6. stol. po Kr.

Na Ajdni predstavlja prvo tovrstno najdbo, iz česar moremo sklepati, da so tamkajšnji prebivalci še dolgo po razpadu rimskega cesarstva ohranili temeljne oblike rimske civilizacije in z njo pismenost ter skoraj gotovo tudi neko vrsto preproste, vulgarizirane latinščine. Po najdbi pisala posredno sklepamo, da so se na Ajdni obdržale tudi organizirane javne službe in uprava, kot je npr. pobiranje davkov in vodenje osnovne dokumentacije o številu prebivalstva in njihovem premoženju.

Tovrstna pisala, v latinščini imenovana *stilus*, so bila v rimski dobi običajna. Na naših tleh so se začela uporabljati pred nekaj več kot dva tisoč leti z razširjenjem rimskega cesarstva, rabo latinskega jezika in pojavom pismenosti. *Stilus* je bila lesena, koščena ali kovinska paličica z enim priostrenim in drugim sploščenim koncem. S šilastim krajem so pismenke vrezovali v povoščeno tablico, imenovano *tabula cerata*, s ploščatim pa so znamenja po potrebi izbrisali. Dvokrilne povoščene tablice so bile ponavadi lesene; ko je bilo sporočilo zapisano, so krila tablice zaprli in jih zapečatili. Tovrstnih tablic je bilo veliko odkritih v mestu Pompeji, ki ga je zasula ognjeniška lava leta 79. po Kr.

Iz naših krajev so znane predvsem najdbe pisal. Tako sta bila pred nedavnim odkrita koščena *stilusa* v zgodnjericimskih plasteh v središču **Kranja**, eden v obgrizenim koncem.

vitrina meseca *stilus*

Izjemno izpovedna je tudi najdba razkošno okrašene nožičke iz staroslovanskega groba iz Bodešč. Rezilce je služilo za prirezovanje peres in je sodilo k pisalnemu priboru. S pokristjanjevanjem so Slovenci sprejeli ne le nove vrednote in družbene sisteme, pač pa tudi pismenost.

Koščeni pisali in železni nožiček si je moč ogledati na stalni razstavi *Železna nit*. Na razstavi je predstavljena tudi poznoantična naselbina Ajdna nad Potoki.

PRIMER PISALNEGA PRIBORA IZ PRVE POLOVICE 20. STOL.

Lesena puščica z drsnim pokrovčkom in vrezanim okrasom ob robu (inv. št. E 6317).

Lesena puščica z drsnim pokrovčkom in vrezanim okrasom (inv. št. E 6318).

Lesen peresnik s kovinskim nastavkom za peresca in kovinska peresca (inv. št. E 6319 do 6327).

V lesenih škatlicah s pomičnim pokrovčkom je ohranjenih nekaj pisal, kakršne so uporabljali šolski otroci v začetku 20. stol. Med njimi je peresnik z nastavljivimi kovinskimi peresci. Peresca z ozko konico so služila za navadno pisanje, tista z razširjeno konico različnih debelin, imenovana tudi redis peresa, pa so uporabljali za lepopsne vaje in risanje. K puščici je obvezno sodila še steklenička črnila ali tuša. Zelo revni so si črnilo izdelovali sami iz posebne vrste travniških rož.

Na dnu ene od puščic je izpisano ime lastnice ŽMITEK MICKA.

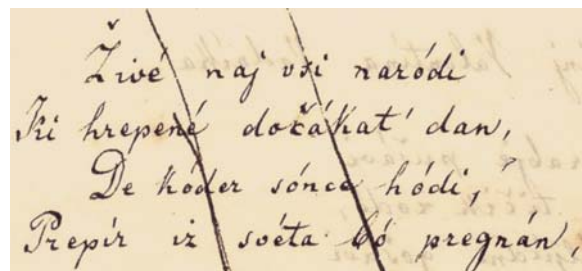
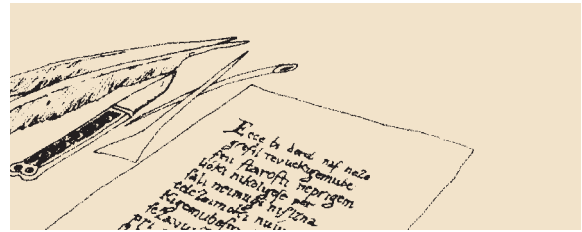
Predmeti so del stalne razstave v Oplenovi hiši pod Studorom v Bohinju.

FAKSIMILE PREŠERNOVE ZDRAVLJICE, KI JE IZŠEL OB DVESTOLETNICI PESNIKOVEGA ROJSTVA

Pogled na Prešernove zapise poezij, ki predstavljajo vrh umetniškega stvarjenja v slovenskem jeziku, nas navdaja z velikim občudovanjem njegovega natančnega zapisa in lepote rokopisa, kakršnega dandanašnji zlepa več ne srečamo.

V preteklosti je k splošni šolski vzgoji sodilo tudi lepopisje, ki je bilo skupaj z občuteno uporabo jezika znak izobraženosti.

Originalni zapis Zdravljice iz konca leta 1844 je na ogled na stalni razstavi v Prešernovi hiši v Kranju.

The iron stylus from Ajdna nad Potoki

The iron stylus from the 6th century A.D. was one of the newest finds of the summer of 2004, at the Late Antiquity hill-top settlement Ajdna nad Potoki. This find from Ajdna is the first of its kind, and it points to the fact that the local inhabitants of the area preserved the basic forms of the Roman civilization, along with the literacy and very likely also a form of a simple vernacular Latin for a long time after the fall of the Roman Empire. From this find, we can draw the conclusion that public services and administration, i.e. tax collecting and leading the basic documentation regarding the number of population and their assets, were still active in Ajdna.

In Slovenia finds of styluses are well known, as for example, the two bone styluses from the early Roman layers of Kranj.

In the old Slavic burial place in Bodešče, a iron blade was discovered, which was used for cutting feathers and was a part of writing kit. With the Christianizing, the Slovenes accepted literacy, along with the new values and social systems.

The bone styluses and the iron blade can be seen at our permanent exhibition 'Iron Thread'

A sample of writing kit from the first half of the 20th century.

In wooden boxes with removable lids there are a few pencils preserved. They were used by children at school at the beginning of 20th century. On the bottom of one of the pencil cases the name MICKA ŽMITEK is signed. These objects are a part of the permanent exhibition in Oplenova hiša ('Oplen's House') at Studor in Bohinj.

A facsimile of Zdravljica (The Toast) by the poet France Prešeren

Looking at the manuscripts of Prešeren's poetry, which represent the summit of artistic creation in the Slovene language, evokes great admiration for writing that is filled with his precise and beautiful handwriting, which can be rarely found these days.

In the past, calligraphy was a part of the curriculum, and was, along with the refined use of language, a sign of accomplishment.

The original manuscript of Zdravljica dating to 1844 can be seen at the permanent exhibition in Prešernova hiša (Prešeren's house) in Kranj.

Vitrina meseca Gorenjskega muzeja št. 1, december 2004

Besedilo: V. Perko, M. Sagadin

Izbor predmetov: V. Perko, T. Dolžan Eržen, B. Jenčič, M. Žibert

Fotografije: arhiv Gorenjskega muzeja in Tomaž Lauko

Oblikovanje: P. Rakovec

Izdal: Gorenjski muzej, zanj B. Ravnik Toman, ravnateljica

Tisk: Igraf, Trboje